

Ogledalom kroz Pavićev poslednji san: dodir Hipnosa i Tanatosa

(Dodatak iz Dnevnika o snimanju snova)¹

Uspela sam da snimim san. Što nije ništa naročito s obzirom na današnju tehnologiju. Moj dobar prijatelj, Marko, je imao priliku da ga „isproba“. Potcenila sam sopstveni san. Doneo je Marku nešto na šta sam oguglala. Ispio je čašicu rakije i sedao zamišljen. Vreme je tog dana proticalo samo na satovima. Rekao je – odsanjala si moju smrt.

PRVI DAN.

Spavati nije isto što i sanjati. Pisalo je u notesu Marka Ilića koji je sedeo u svom tišinom pretrpanom stanu. Već je živeo rutinski. Kada sat otkuca 20:09 časova, zapali cigaretu i počne da pije. Naime, ta satnica je tačno rođenje Marka Ilića. On ne sanja, već godinama. I prvi dodir sa snom, posle duže vremena, imao je kod svoje prijateljice Aleksije Sekulić. To večer se napio i onesvestio u njenom stanu. Još jednom, spavao je bez snova. Sada je sedeo i prelistavao zapis svog sna. Poslednjeg kojeg je imao.² Posmatrao ga je sećajući se svakog detalja, sem svojih reči na kraju. Ustao je i prošetao po stanu, nemir njegovog duha uvek ga je gonio. Bez sekunde odmora, reči ili dodira koji je To mogao umiriti. Prokleta postojanje – pomislio je. Popio je još jednu rakiju, pokupio jaknu i istrčao na ulice Novog Sada. Vazduh ga je dozvao sebi. Zastao je na tren i pogledao levo, a zatim desno.

¹ Aleksija Sekulić, *Eseji o snovima*, Ritmika 2040, st. ???.

² *Gradim konstrukciju na pučini mora. Znam da moram, od toga zavisi moje rođenje, moje buđenje. Atmosfera je glatka. Osećam da sam rasejan i da me neko traži. Zaboravio sam poneti papirić. Sećam se tih reči i dalje – Spavati nije isto što i sanjati. Ponaovljam u sebi stih, on se formira u horizontu i ukršta. Osećam da mi je ispala nit u more, koja se gubi duboko u sebi. Sedim na moru kao na zemlji i posmatram nit koja se vraća. Kraj mene je čovek maštovitih očiju koji me pita – Šta je to? A ja mu odgovaram da je neko umro. Zatim me upita ponovo – Ko? A meni javljaju da treba da se probudim i samo još da kažem – Neki _____.*

Zapitao se šta radi Aleksija. Pozvao je, nije mu se javljala. Izdahnuo je u novom naletu nervoze. Voleo je ovaj grad i nije mogao da zamisli da živi u bilo kom drugom ali njegova težina betona mu se kačila na kožu poput kandžama zastale emocije u grudima. Kako se zvao? I kako je ona odsanjala moju smrt? pitao se iznova i iznova. Otišao je do najbližeg bara i tamo dovršio svoju rutinsku usamljenost za taj dan.

„Videla sam da me je zvao. Nisam mogla da se javim. Uplašena sam. Mislim, oduvek je on imao ‘proročke momente’ ali ovaj me potresao, ovaj je bio u vezi sa mnom kroz moj san. Bože, toliko često se sudaraju Hipnos i Tanatos kroz snove, ali kako je on uspeo da iščita iz mog sna da je to njegova smrt. Samo sam rekla njegovo ime. Teški su mi ovi dani, ne želim kontakte sa ljudima.“³

DRUGI DAN.

Marka i dalje proganja ime. Prokleta ime. Ako uspe da sazna čije ime je on rekao možda onda neće biti direktno umešan u Aleksijin san. Dugo je spavao. Telo ga boli. Danas mu se ne ustaje iz kreveta, ali ga to ne sprečava da zapali još jednu cigaretu. Danas će narušiti svoju jutarnju rutinu. Čovek, posle određenog vremena od kako ostane bez posla, počne da gubi navike. U čemu ume često i alkohol da pomogne. Još jedan dan mu je prošao u ništa.

³ Lični dnevnik Aleksije Sekulić.

TREĆI DAN.

Kiša je došla. Nastanila je Novi Sad kao što je Novi Sad Marka. Aleksija ga je pozvala na kafu. Našli su se u *Noti*, kafić u jednom pasažu na glavnoj ulici.

- Izgledaš užasno.

- Hvala Leks, tako se i osećam.

Njih dvoje su bili onaj tip prijatelja koji je mogao da ćuti satima. Međutim, Marko, gonjen njenim snom, i podsećanjem svog započinje.

- Vidi, Leks, ti si pisala te knjige o snovima i često si mi spominjala te stvari, da li bi mogla da vidiš moj poslednji san, u njemu nešto fali.

- Šta fali?

- Ime.

- Zato misliš da sam odsanjala tvoju smrt?

Aleksija se počela smeјati. Sada opet mirna duha, prihvatila je novu glupost starog prijatelja.

- Aleksija, pogledaj, molim te.

Daje joj zapis.⁴

Aleksija ostaje ukopana par sekundi u svojoj stolici. Povezuje svoj san sa snom koji je pročitala. Snimljen san, doživljen i onaj na papiru je mnogo „slabiji“ od zapisanog. Fali mnogo toga i sve ostaje samo na čitaocu. Dugo je razmatrala da li će ikada zapisane snove moći da snimi i projektuje kako je to radila već godinama. San je povezivala sa svojim samo zbog jedne dodirne tačke. Prećutala je. Nije želela da daje svom sagovorniku sitne činjenice koje stanje njegovog uma može dalje paranoično da razvija u svojoj glavi. Međutim, on ga je već „proživio“, neće ga lako odvući od njegovih zamisli, dobro ga je poznavala.

- I?

⁴ Pogledati fusnotu br. 2.

- Šta i? Marko ovo nema nikakve veze sa mojim snom, zbog čega misliš da sam odsanjala tvoju smrt?

- Ti si mi govorila o mitovima i Hipnosu i Tanatosu, svaki put kad si malo više popila. Zar ti da ne veruješ u neku povezanost? Zar postojimo kao trenutak? Kako odsečeni trenutak u ovom jebenom kosmosu, bez cilja i svrhe? Zar mi samo dišemo i jebemo se, razmnožavamo u nedogled?

- Pa znaš da ne mislim tako.

- Pa onda?

- Ok, ovaj san me podseća na nešto, moram priznati. Na nešto što sam pročitala, a jedine dodirne tačke mog sna i tvog su što se u mom snu nalazimo u građevini na moru i ja kažem da si ti umro. Ali ja sam više puta sanjala da si ti umro, a i sam znaš da ima ono narodno verovanje kada sanjaš da je neko umro produžiš mu život.

- To su gluposti.

- Isto se može reći i na tvom insitiranju da pronađeš svoju smrt u mom snu.

- Ovo je neki osećaj, neka težina još od poslednjeg puta kada sam sanjao a to je bilo pre par godina i to uravo taj jebeni san!

- Ok, ok, probaću da istražim, ali ti ništa ne obećavam.

PETI DAN.

„S obzirom da znam da sam pročitala san koji me podseća na Markov odlučila sam da zanemarim sve snimljene. Čudno je da u mom istraživačkom poslu nisam uspela da povežem taj san sa još nečijim. Simboli snova se lako daju povezati, međutim, znam da sam negde

nešto slično jednom pročitala, samo ne mogu da se setim. Moraću da iskopam iz moje stare literature. Ma koliko sam želela da odvučem Marka od ove ideje i ja osećam da tu ima nešto. I da ću se na kraju iznenaditi.“

ŠESTI DAN.

Marko više ne spava. Sada jedine snove koje može da ima su oni romantičarski, snivanje danju, što je prezirao. Ceo život je bežao od emocija. Verovatno je zato i ostao samac. Umisli čovek neke ideje u svojoj glavi i onda ih podsvesno zacrta i tako mu se i ostvare. Beg. Od kad zna za sebe uvek je osećao potrebu za begom. Pomišljao je da možda od tog sna još beži i dok spava, a sada je otišao korak dalje pa čak ni ne spava. Loša stvar je što kod insomnije stvarnost uspeva da bleedi i prelazi u stanje između sna i realnosti. Seća se da mu je Aleksija pominjala da je Novalis rekao da „se svet pretvara u san, a san u zbilju“. Što ga čini još nervoznijim. Nikada nije bio čovek koji čita, ali je smatrao da svoje duhovno stanje ipak uspešno smiruje alkoholom i muzikom. Katarza mu je bila samoća. U teškim trenucima tišine, svoju usamljenost je, poput umetnika, veličao i time nanosio sebi žrtvenu bol sveta, života. Doživljavao je pročišćenje u sopstvenoj tragičnosti.

PETNAESTI DAN.

Marko i dalje ne spava. Ubija sate gledajući u nemilosrdne kazaljke koje se obijaju o njegove oči poput eha. Prima poziv od Aleksije - PRONAŠLA SAM SAN, SAD ĆU DA TI GA POŠALJEM! Kroz Marka prolaze strahovni trnci kakvi užasavaju osobe suočene sa sopstvenom smrću. Stiže mu poruka.

Poruka:

SAN O VANZEMALJCIMA

Sanjam da dugo idem kroz noć po nekom ravnom prostoru koji ne vidim. Polako se razdanjuje i kada izgreje Sunce shvatam da hodam po morskoj pučini, koja je glatka kao ogledalo i mirna. Sredozemno more. Levo i desno od mene oslonjene na vodu, nalaze se ogromne loptaste tvorevine za koje odmah znam da su NLO. Ima ih po nekoliko sa svake strane, ne kreću se i ne svetle. Izgledaju kao nepravilne lopte od raznobojnih traka sa velikim prazninama između. Malo sam uplašen i ne znam šta bi trebalo da učinim, jer pretpostavljam da će doći do susreta. Rešavam da nastavim kretanje, tj. da produžim u pravcu u kom sam išao. Preda mnom je na površini mora jedna velika građevina od raznobojnih traka, koju zidaju ljudi. To nisu vanzemaljci, nego ljudi u njihovoj službi. Tada jedva opažam da između te dve skupine NLO levo i desno od mene ide popreko jedna crta po površini mora kao lenjirom povučena i ja se rešavam da je prekoračim. Čim priđem zdanju u izgradnji shvatam, ili mi kažu, da ću morati i ja da im se pridružim kao graditelj te konstrukcije i ja se prihvatam posla znajući da sam sada unajmljen od strane vanzemaljaca iz onih trakastih NLO između kojih sam prošao. Za vreme jednog odmora, kada sedimo na vodi kao na zemlji i valjda nešto jedemo, opažam da iz pravca odakle sam došao po površini mora ka nama ide jedna prava crta, i ona kao linija povučena lenjirom. U času kada ta crta negde ispred naših nogu preseče onu ranije zapaženu poprečnu crtu, gradeći s njome krst, njeno kretanje prestaje. Ja pitam radnika do sebe šta je to. On mirno odgovara: To je neko umro. – Ko? pitam ga. – NEKI MILORAD PAVIĆ.

Marku zuji u ušima. Iščitava san, ponovo i ponovo. Ponovo. Grče mu se mišići. Zatim tišina. Duboka, morem zatrpana tišina u njegovoj glavi. Iz tišine se rađa ime Milorad Pavić, Milorad Pavić, Milorad Pavić, Milorad Pavić, Milorad Pavić. Da li je moguće, pomišlja i nastavlja da ponavlja sada već na glas Milorad Pavić. Zvoni mu telefon Aleksija ga

zove. Ne javlja se prvi put. Ni drugi. Potom, upornoj Aleksiji, javlja se i ponavlja – Naš veliki pisac, Milorad Pavić. Aleksija zaprepašćena pokušava da mu objasni da se nađu kod nje u stanu. Marko jedno vreme ne reguje ali se polako kao kroz hrpu razbijenog stakla proseca do svesti i odgovara da stiže uskoro.

ŠESNAESTI DAN.

Kada Marko stiže kod Aleksije u stan, već je prošla ponoć. Sa vrata Aleksija euforično počinje da mu priča. „Kada sam pronašla san bio je 29. novembar, sada je trideseti, dan na koji je umro pisac *Hazarskog rečnika*.“ Marko ostaje nem, ona nastavlja. „Pogledala sam tvoj san iznova.⁵ A zatim sam pročitala Pavićev ponovo.⁶ Pronašla sam staru *Antologiju snova* od Bojana Jovanovića⁷. Fatastična knjiga, uzgred. Naime, imao si pravo, sve je povezano, mislim bar i meni tako deluje, mislim kome ne bi delovalo kada ste praktično sanjali identične snove, ili ste se susreli u snovima kao u romanu *Opsada crkve Svetog Spasa* ili tako nešto. Mislim, šta tako nešto, pa to je skroz, da se tako izrazim pavićevski. Znaš odmah sam razmatrala i njegove snove u romanima, atmosfera je potpuno drugačija, čak i stil pisanja nekako ne deluje karakteristično. Odstupa od njegove, da kažem, divlje mašte koja prožima njegov kreativni rad, što me nagoni da promislim malo o pisanju i mašti, o mašti i snivanju pisaca. Ovo je prosto fascinantno. Kakav postmodetnistički tekst, postupak! Sve je napisano, sve(t) se sudara, prepliće. Postoji li razlika između sna, sećanja, napisanog ili pročitano. Postoji li razlika u iskustvu koje se ucrtava sve dublje u naš um? Manifestuje na određene načine, gubi i vraća, ponekad, u proticanju života, ko može da kaže da neko sećanje nije daleki san ili pročitano, izmišljeno od strane sopstvenog uma?! Vidiš li ti razliku

⁵ Pogledati fusnotu br. 2.

⁶ Pogledati „Poruku“.

⁷ Bojan Jovanović, *Antologija snova*, Službeni glasnik, Beograd 2012.

sada između mog sna i svog sna? Sada kada si ga 'doživeo'. Postoji li razlika između izmašanog i osetnog? Postoji li razlika između sna i smrti, postoji li smrt? Ili je sve san, jedan ludi san?" Aleksija zastaje jer Marko ostaje ukopan i bled a zatim mu se opet obrati nežnijim tonom. „Vidi, Marko, dokazao si da sinhronicitet u ovom svetu postoji, ovo je bilo jedno od onim malih čuda koja se dešavaju u životu. Međutim, nisam ja sanjala tvoju smrt. Hoću reći i ako jesam, ti nisi odsanjao san u kom ti umireš. Ne smeš zaboraviti da je Pavić odsanjao sopstvenu smrt i čuo sopstveno ime. Pravi dodir Hipnosa i Tanatosa. Mislim, ako je verovati u ovako nešto. Mada sam htela da ti kažem da postoji legenda da je jedan student Filozofskog fakulteta pronašao Pavićevo Ogledalo u njegovom kabinetu. Sasvim slučajno. Taj isti student, Nađa Stojić, tvrdila je u svojim tekstovima koje je kačila po Fejsbuku da je to Ogledalo, zapravo Ogledalo snova. Ti statusi su čak arhivirani online na blogovima nekih klinaca, sećam se čitala sam ih u jednom od mojih istraživanja. Nažalost, devojka je ubrzo umrla, a da nikom nije pokazala to čuveno Pavićevo Ogledalo snova, pa sada imamo samo statuse i kao moguće fiktivne izlive mladog kreativnog uma. Mada, sada kad promislim, sve je moguće, čoveče! Ako se ovo desilo sa tvojim i Pavićevim snom i dovelo me ovde, možda to Ogledalo i postoji.“ Marko je polako dolazio k sebi i predložio da pogledaju statuse. Hologram im je brzo listao statuse. Aleksija je hitro vratila na jedan od zaista čudnih u nizu.

„Videla sam san jednog čoveka, on je rekao Paviću da je umro“⁸

Oboje, sada već izluđeni, ne trepću. Nastavljaju da listaju.

„Ja sam napravila, pukom 'slučajnošću' ovaj profil, ne znajući, upravo na dan kada je Milorad Pavić umro 30. novembra 2009.“

„Ogledalo ne smem da pokazujem svima.“

„Ovo nisu moje kreativne 'kratke priče' za Fejsbuk. Ovo je

⁸ Nađa Stojić, Fejsbuk stranica, od 2009. do 2018.

STVARNOST.“

„Čovek koji je u Pavićevom snu rekao Miloradu da je umro će se roditi 29. marta 2014. u 20:09 časova.“⁹

- Čekaj i ti nisi primetila datum mog rođenja? (Šokirano se ubaci Marko)

- Kada sam preletela ove „ludosti“ nismo se ni poznavali, čoveče. Misliš li da mi je mozak arhivirao ovakve statuse i prilikom proslave tvog rođendana rekao „e da ima neka ludost, klinka imala statuse na Fejsbuku“. Šta me pitaš gluposti?

„Jedna žena je sanjala da će taj čovek umreti.“

„Sve će ovo biti zapisano 2015.u zborniku.“

„Crnjanski je jednom sanjao Milorada Pavića, Pavić ga je video kroz Ogledalo snova, zato je Pavić napisao Smrt Miloša Crnjaskog.“

„Kada umrem, Ogledalo će ostati izgubljeno.“

„Videla sam da ću umreti, rekao mi je to jedan mladi pesnik. Napisaće nešto o meni.“

„Na godišnjicu smrti Pavića i Crnjaskog, čovek koji je rekao Paviću da je umro će umreti. Taj dan, imaće šansu da sazna, nekako, nekim prelomom sveta o kom mi je govorio pesnik u snu, između snova i stvarnosti, on će zaspati a žena koja ga je sanjala će mu na taj dan reći da je umro. I on će umreti u nemiru, ali zaspati u miru.“

.
. .
. .
. .
. .
. .

⁹ Datum rođenja Marka Ilića.

.
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .
. .

Izlistali su sve statuse rano preminule Nađe, neki nisu bili u vezi sa njima. Ali svejedno, čitali su celu noć. Aleksija je čak i plakala, a Marko je tešio. I nemiran, u tačno 11:30, 30. novembra 2041. umro u Aleksijinom stanu. Na sahrani je bila samo ona. Kasnije je pričala o celoj priči, čak je 2045. i napisala e-book¹⁰ ali svi su smatrali da su to samo kreativni izlivi namučenog uma.

(Iz zbornika *Leteće violine Miodraga Pavića*, priređenog od strane redakcije časopisa *Međutim*)

¹⁰ Adresa stranice - nepoznata.